

problém bude zrejme niekde inde. Je pravdou i to, že lepšie sa mi v terapii pracuje so ženami, nevyvolávam u nich sexuálne predstavy. V terapii sa dostávame do náhlej intimity, odkrytia ich vnútra a do náhleho otvorenia mojej náruče – Pod! Chcem Ti pomôcť! Som tu pre Teba! A to je pre mňa veľmi intímne.

Potešila som sa téme konferencie – Omyly a chyby v psychoterapii – pretože viem, že niekde robím chybu. Zdá sa mi, že málokto si prizná, že robí a robil chyby v terapii. Využila som teda túto tému na zastavenie sa seba samej v mojom probléme, pretože verím, že nie som jediná, do ktorej sa klient zamiloval alebo kedy sa terapeut zamiloval do klienta.

Aké je pozadie zamilovanosti v psychoterapii?

Zamilovanie je prenos aj protiprenos, ktoré vnímam ako neoddeliteľné súčasti psychoterapie. Analýza týchto fenoménov patrí okrem iných terapeutických techník k základným liečebným procesom psychoanalyticky orientovanej práce s klientom. Sám Sigmund Freud opisuje zvláštne správanie sa k osobe lekára. Pre pacienta v istom okamihu terapie všetko čo súvisí s touto osobou začne byť často významnejšie ako jeho osobné problémy.

Prenos romantických pocitov vysvetlených klasickou psychoanalytickou psychoterapiou vzniká z nevedomých, nutkavých, opakovaných, infantilných – z libida vychádzajúcich – želaní a vzťahov k otcovi a matke. Klientove vyjadrenia sa častejšie týkajú terapeuta, sú však skreslené a nerealistické. Vzniká postupná špecifická fantazmagória k osobe lekára. Z dôležitej osoby vlastnej minulosti klient pestuje pocity, postoje, myšlienky k osobe terapeuta.

Ak sa pozrieme na prenosovú lásku v súčasnosti, uvedomíme si, že terapeutické prostredie výhodne umožňuje študovať lásku v jej najrozmanitejších formách. Prenosová láska sa podobá neurotickej láske. Prenosový regres tak podporuje vývin neopätovanej lásky. V analýze lásky možno preskúmať nevedomé determinanty oidipovskej situácie. Práca s prenosovou láskou je náročná, pretože sú u nej prítomné všetky zložky procesu zamilovania sa.

Zložky procesu zamilovania sa:

1. projekcia zreľých aspektov ego-ideálov,
2. ambivalentný vzťah k oidipovskému objektu (terapeutovi),
3. obrany proti polymorfným perverziám,
4. obrany proti infantilným a genitálnym oidipovským túžbam a proti ich zapojeniu sa.

Toto všetko pôsobí takým spôsobom, že sa v prenose u klienta navodí zážitok úprimnej lásky s nádyhom sexuálnej túžby. Závisí tiež na pohlaví klientov a od poruchy s ktorou prichádzajú. Je rozdiel, ako lásku spracúvajú neurotické pacientky, neurotickí pacienti alebo pacienti s narcistickou poruchou osobnosti.

Prečo sa klienti do mňa zamilovávajú?

Miroslava Heráková (Orolová)

Psychosociálne centrum Košice

Adresa: PhDr. Miroslava Heráková (Orolová), Psychosociálne centrum Košice,

e-mail: m.herakova@post.sk

www.psychologickecentrum.com, www.pscentrum.sk

Je to skutočne tak. Skutočne vážne sa do mňa zamilovali traja moji pacienti. V náznakoch obdivu, vlhkých očí a túžobného pohľadu niekoľkí a ďalší, ktorí to nedali na sebe znať, ale po rozpakoch, keď som otvorila dvere a podali mi vlhkú ruku, mnohí povedali, že nečakali, že som taká mladá a pekná – prišli raz, dvakrát a viac už nie. Mnohokrát som si kládla otázku, kde robím chybu? Čo sa deje a čo prenášam na tých mužov? Ale ďalej som sa v analýze nedostala, a tak som sa rokmi akosi uspokojila, že viem byť skutočne dobrá v terapii so ženou, a keď sa objednáva muž, už niekde v pozadí tuším, ako to dopadne, že budem neistá v terapii, ale keďže sa nechcem vzdať a chcem byť úspešná aj v terapii s mužmi, tak ich prijmem dohodnem si prvé stretnutie a čakám. Čakám na vývoj, čakám na prenosy a protiprenosy, ako keby to nebola ani terapia ale hra. Sú niektorí, ktorí sa nevzdávajú a prídu na stretnutie 8–10-krát. Cítim, že sa so mnou cítia dobre, riešime ich problémy, dochádzajú na stretnutia a ja sa čudujem, prečo to tento ešte nevzdal a stále chodí. Ale

Dôvody prečo sa do mňa zamilovávajú:

- pretože som mnohokrát po dlhom čase jediná osoba, ktorá pacienta vážne berie, trpezlivo načúva otvorené rozprávanie o jeho zážitkoch;
- pretože vzniká určité spojenectvo, v ktorom sa prejavuje dôvera, aj pochyby, želania a obavy. U muža tak voči mne vzniká sympatia, začínajú sa prejavovať city, až zamilovanosť so sexuálnym kontextom;
- pretože sa snažím pri sedení s klientom o vytvorenie intimitity (bezpečnú dobrú atmosféru, záujem), účasť (empatiu, priateľskosť, povzbudzovanie, pozornosť, skutočnosť (otvorenosť, niekedy i nešikovnosť v terapii), podporu, akceptáciu (nehodnotiaci postoj);
- pretože som prítomná. Pojem prítomnosti terapeuta sa objavuje najmä v Rogersovskej terapii. Jedná sa o prítomnosť terapeuta vo forme tzv. prezentizmu. Podľa Vymětala (2001) prezentizmus znamená, že psychoterapeut je vo vzťahu plne prítomný, teda na klienta vnútorné sústredený. Tento postoj klient vníma ako osobný záujem a z toho vyplýva možnosť klienta vytvárať si sexuálne predstavy a zamilovanosť do toho, kto je tu, kto ho vníma a je mu voľne k dispozícii. Tento jav sa objavuje i v Gestalt psychoterapii ako fenomén bytia tu a teraz;
- pretože sa vytvára terapeutický vzťah v prítomnosti;
- pretože vzniká bezprostredný vzájomný vzťah tu a teraz;
- nie sú tu rezervy, nie je tu manipulácia, direktivita, druhý tu nie je prostriedkom alebo cieľom k niečomu;
- pretože sa vytvára vzťah, ktorý môžeme priblížiť k vzťahom lásky – ktorý v sebe zahŕňa záujem, otvorenosť, prijatie, úctu i odpustenie;
- prenášajú na mňa láskyplné pocity zďaleka;
- prenášajú na mňa pocity nahromadené;
- prenášajú – aj keď im nikto nedal voľnosť vytvoriť si priestor a právo v terapeutickom vzťahu na lásku;
- spočiatku si nevedomujú nereálnosť ilúzie zamilovania vyplývajúcu z prenosu. Už Sigmund Freud upozorňuje, že prenos môže vystupovať v podobe búrlivých erotických požiadaviek alebo aj v miernejších formách (Freud, 1916);
- pretože sa môžem/nemusím podobať na minulý objekt lásky;
- pretože môžem byť predstaviteľom objektu lásky, na ktoré sa libido viazalo;
- pretože muž v terapii na mňa môže prenášať vlastnosti matky, ktoré nemám;
- pretože možno na mňa reaguje potlačeným komplexom.

I terapeut sa môže zamilovať do klienta

V tomto prípade hovoríme o protiprenose. Premieta vlastné nevedomé konflikty, ktoré môžu interferovať s analýzou určitých klientov alebo ich problémami. Správa sa ku

klientovi ako ku dôležitej osobe zo svojej minulosti alebo naplnia nenaplnené potreby v prítomnosti. Ak však klient vytesní vlastné erotické fantázie, vyvolávajú len malú erotickú reakciu v protiprenose.

Najintenzívnejšie erotické protiprenosy podľa Kernberka (1999) sú:

1. muž lieči ženu so silnými masochistickými, nie však s hraničnými rysmi, ktorá vytvára „nemožnú“ sexualizovanú lásku k nedostupnému oidipovskému objektu;
2. analytik muž/žena so silnými a nevyriešenými narcistickými rysmi;
3. žena so silnými masochistickými tendenciami, ktorá lieči veľmi zvodného narcistického pacienta.

Čo robiť, ak sa zamilujeme do klienta ?

Nie je to jednoduché, pretože aj keď terapeut prejde osobnou analýzou, je stále náchylný k používaniu obrán ako projekcia i popretie, najmä ak je pod tlakom.

1. krok – monitorovanie vlastných pocitov, či nie sú protiprenosom.
2. krok – určiť, či ma núti klient reagovať určitým spôsobom. Ak áno, je potrebné zistiť pre aký nevedomý cieľ by to mohlo slúžiť.
3. krok – otvorenosť k vlastným pocitom a ku svojmu prežívaniu. Je potrebné vytvoriť si k nim rešpekt.
4. krok – tolerovať svoje fantázie ku klientovi. Terapeutova vlastná fantázia spôsobí, že sa táto myšlienka rýchlo vytratí, pretože podvedomie vie o seba zničujúcich aspektov pacientovej osobnosti (Kernberg, 1999).
5. krok supervízia – prieskum vlastných potrieb, frustrácií, spresnenie komunikačných techník s pacientom.

Čo urobiť s láskou klienta ?

- prenos pacienta sa prekoná tým, že sa analyzuje a interpretuje,
- potrebné je otvorene vysvetľovať klientovi, že jeho city nepochádzajú z aktuálnej situácie a nepatria mi ako terapeutovi,
- vysvetliť mu, že sa jedná o opakované správanie sa z minulých vzťahov,
- môžu to byť ambivalentné vzťahy lásky a nenávisť, ktoré vznikli proti rodičom, alebo iným vzťahovo významným osobám a prebiehajú teraz za zmenených okolností,
- ovplyvňovať a dostať pod kontrolu prenos analýzou,
- nereagovať na afektívne útoky,
- neopätovať citové vzťahy ani hostilitu,
- nepristúpiť na pokušenie,
- osobný život nechať úplne oddelený od terapeutického vzťahu,

- prenos využít len k liečbe klienta v terapeutickom prostredí,
- terapeut by mal byť vždy o krok dopredu pred klientom, aby vedel včas odhaliť svoje protiprenosové reakcie.

Záver

Na záver je potrebné povedať, že terapeut by mal preskúmať klientove prejavy prenosovej lásky. Je potrebné rozobrať i klientovu frustráciu z prenosovej lásky a zážitok, že ho terapeut napriek jeho láske odmietol. V prenose sa môžu objaviť obdobia nespútaného a otvoreného výrazu prenosovej lásky, ktoré majú klesajúcu intenzitu, ak klient postupne nadväzuje uspokojivé vzťahy vo svete mimo psychoterapiu.

Literatúra

Freud, S.: Mimo princíp slasti a iné práce z rokov 1920-1924. Praha, Psychoanalytické nakladateľstvo 1999.

Freud, S.: Vybrané spisy I. Praha, Avicenum 1961.

Jung, C.G.: Človek a duša. Praha, Academia 1995.

Kernberg, O.F.: Normálna a patologická láska. Praha, Portál 1999.

Kratochvíl, S.: Základy psychoterapie. Praha, Portál 1998.

Rogers, C.: Spôsob bytia. Praha, Portál 1998.

Vymětal, J., Rezková, V.: Rogersovský prístup k dospelým a deťom. Druhé prepracované vydanie. Praha, Portál 2001, 236 s.

Do redakcie došlo 14.11.2007.